

14. Ратнер І. Д. Довідник з археології України: Херсонська область. К.: Наукова думка, 1984. 106 с.
15. Колтухов С. Г. Укрепления Крымской Скифии. Симферополь: СОНАТ, 1999. 224 с.
16. Алексеева Е. М. Античные бусы Северного Причерноморья. САИ. Вып. Г1-12/2 М.: Наука, 1978. 104 с., табл. 20–34.
17. Вязьмитина Н. И. Золотобалковский могильник: монография. Киев: Наукова думка, 1972. 192 с.
18. Крыжицкий С. Д., Буйских С. Б., Бураков А. В., Отрешко В. М. Сельская округа Ольвии. Київ: Наукова думка, 1989. 240 с.

УДК 373.5.091.2: 94(477)

Катерина ДЕНИСЮК,
магістрантка I курсу спеціальності 032 Історія та археологія,
Херсонський державний університет, м. Івано-Франківськ,
науковий керівник: Кузовова Н., к.іст.н., доцентка

СУЧАСНА КУЛЬТУРА ТА ЇЇ ВИКЛАДАННЯ В ШКІЛЬНОМУ КУРСІ ІСТОРІЇ

***Анотація.** У статті розглянуто культурологічну складову історії України в шкільному курсі. Проаналізовано чинну програму та її реалізацію у підручниках з історії України 11 класу.*

***Ключові слова:** історія України, культура, сучасна культура.*

Актуальність даної теми визначається сучасними реаліями, які є характерними для системи освіти України – за останні десятиліття так і не набув чіткого вираження вектор здійснення реформ.

На початок 2022-2023 рр. чинною є Програма з історії України 6-11 класи, затверджена наказом Міністерства освіти і науки України від 03

серпня 2022 року № 698[8]. У неї були внесені ряд змін, у порівнянні з Програмою, чинною у 2021-2022 рр., однак ці зміни не торкаються теми культури і пов'язані, передусім із подіями, що почалися 24 лютого 2022 року. На цьому і зроблено наголос у пояснювальній записці [8].

Станом на зараз чинними є вісім варіантів підручників, із них шість за рівнем стандарт/академічний та два – профільний. Це підручники наступних авторів:

1. О. Струкевич, С. Дровозюк [11].
2. Н. Сорочинська, О. Гісем [10].
3. В. Даниленко, М. Смольницька [7].
4. Г. Хлібовська, О. Наумчук, М. Крижановська, І. Гирич, І. Брунейко[12].
5. О. Гісем, О. Мартинюк (рівень стандарт та профільний рівень) [5-6].
6. В. Власов, С. Кульчицький (рівень стандарт та профільний рівень) [2-3].

Тема сучасної культури розглядається в останньому розділі підручників: Розділ 6. Європейський вибір України. Російсько-українська війна.

Програма так визначає зміст навчально-пізнавальної діяльності учнів при вивченні теми сучасної української культури: «Повсякденне життя. Зрушення в суспільній свідомості. Релігійне життя. Здобутки українців у сфері культури (наука, освіта, мистецтва, спорт). Релігія, церкви й релігійні організації та війна. Діячі української культури в допомозі фронту. Діячі світової культури в підтримці України» [8].

Як бачимо, в структурі шкільного курсу історії України за 11 клас не передбачено окремих розділів, присвячених вивченню культури. А тому підручник містить лише параграфи з даного питання.

Важливим з точки зору академічної свободи вчителя є відсутність фіксованої кількості годин на вивчення кожної теми, як це було до 2017

року. Це, на наш погляд, дає можливість вчителю на власний розсуд, спираючись на свій досвід, розставляти основні акценти у вивченні історії. Однак, варто зауважити, що це єдиний плюс в новій-старій програмі, яка націлена на вивчення передусім суспільно-політичних процесів, а тому культурологічна тематика відходить на другий план й часто вчителі нехтують нею, залишаючи на самостійне опрацювання учнями [9]. Стримуючим фактором також слугує необхідність підготовки учнів до ЗНО, де питання культури є лише поодинокими краплями.

Спільним для всіх підручників є розгляд наступних питань при вивченні культури:

- 1) загальні тенденції розвитку культури;
- 2) розвиток науки;
- 3) розвиток освіти;
- 4) основні здобутки культури та спорту;
- 5) релігійне та церковне життя.

Звичайно, що ретельне вивчення даного питання протягом одного-двох уроків неможливе, адже саме поняття «культура» є досить об'ємним.

Ще однією проблемою є те, що більшість авторів підручників не є практикуючими вчителями – це науковці університетів, Академії Наук, академій неперервної освіти, які, на наше переконання, відірвані від сучасних реалій шкільної освітньої діяльності й намагаються перенести академічну історичну науку в площину закладів загальної середньої освіти. А тому проблема змісту шкільної історичної освіти залишається відкритою.

Увага до підручника серед науковців пояснюється тим, що, на жаль, у сучасному освітньому просторі він залишається чи не єдиним джерелом знань школярів [1, с. 282; 13, с. 20]. Культурологічний зміст історичної освіти, на нашу думку, не знайшов належного відображення в програмі, й, відповідно – у підручниках.

Ця проблема вимагає нагального вирішення, адже саме через цю складову відбувається «[...] усвідомлення учнями власної причетності до художніх традицій свого народу, потреби у творчій самореалізації і духовно-естетичному самовдосконаленню, реальної відповідальності за збереження національних культурних надбань, адже становлення людини відбувається в культурі» [4, с. 21].

Отже, сучасним методистам, розробникам державних стандартів освіти, авторам програм, підручників, реформаторам змісту освіти, міністрам та іншим, причетним до проведення реформ у сфері освіти в цілому та в сфері шкільної історичної освіти – конкретно, треба звернути особливу увагу на таку актуальну складову як культура України та українського народу, яка є однією із важливих елементів формування сучасного громадянського суспільства України, засобом самоідентифікації особистості в умовах війни, яку розв'язала росія проти України та всього українського народу.

Список використаних джерел:

1. Баханов К. О. Оновлення змісту сучасної української історичної освіти : монографія. Донецьк : Юго-Восток, 2005. 326 с.
2. Власов В. С., Кульчицький С. В. Історія України (рівень стандарту) : підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти. К. : Літера ЛТД, 2019. 256 с.
3. Власов В. С., Кульчицький С. В. Історія України (рівень стандарту) : підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти. К. : Літера ЛТД, 2019. 288 с.
4. Гаврилюк Ж. М. Методика реалізації культурологічного змісту в курсі історії України. Вісник національної академії Державної прикордонної служби України. 2012. №3. С. 20-28.

5. Гісем О. В., Мартинюк О. О. Історія України (рівень стандарту) : підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти. Харків : Видавництво «Ранок», 2019. 288 с.
6. Гісем О. В., Мартинюк О. О. Історія України (рівень стандарту) : підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти. Харків : Видавництво «Ранок», 2019. 256 с.
7. Даниленко В., Мирославська С. Історія України (рівень стандарту) : підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти. К. : Генеза, 2019. 224 с.
8. Історія України. Всесвітня історія. 6-11 класи. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти. URL:<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/2022/08/15/Navchalna.programa.2022.WH.HU.6-11.pdf>
9. Мисан В. Лікнеп, або роль принципів у конструюванні змісту історії. Чому виникла потреба повернутися до «нудної» теорії? URL: [Освітня політика \(education-ua.org\)](https://education-ua.org/)
10. Сорочинська Н. М., Гісем О. О. Історія України (рівень стандарту) : підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2019. 240 с.
11. Струкевич О., Дровозюк С. Історія України (рівень стандарту) : підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти. К. : Грамота, 2019. 240 с.
12. Хлібовська Г. М. та ін. Історія України (рівень стандарту) : підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти. Тернопіль : Астон, 2019. 256 с.
13. Чупрій Л. Історична освіта в Україні як складова державної політики пам'яті. Політичний менеджмент. 2011. №4. С. 18-26.